

Олена Подобєд

*Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова,
Україна*

ОЛІМПІАДА ДІПІ

Olena Podobied

National Pedagogical Dragomanov University, Ukraine

DP OLYMPICS

The initiative of displaced Ukrainians to hold DP Olympics during June – November 1948 in West Germany was studied. DP Olympics organizers were sports section of the International Committee of Political Refugees and the Council of Physical Culture. Participants of DP Olympics under conditions of forced repatriation to the Union of Soviet Socialist Republics were intended to draw global attention to the issue of displaced persons and to create a positive image of their community in the eyes of Western politicians and ordinary citizens. In sports participated Estonians, Latvians, Lithuanians, Poles, Slovaks, Slovenes, Hungarians, Czechs and Ukrainian. Ukrainian athletes participated in competitions in athletics, volleyball, basketball, table tennis, boxing and football; won six gold, four silver and two bronze medals.

Key words: displaced Ukrainians, West Germany, sport, DP Olympics, post-war years.

У повоєнній Західній Німеччині серед представників інших професій опинилося чимало українських спортсменів, до спортивного руху долучалася й молодь. Станом на 1947 р. діяло понад 50 українських спортивних товариств. Систематично влаштовувалися змагання як між українськими спортсменами, так і за участю переміщених осіб інших національностей, а також німців. Проте найбільшою спортивною подією у житті переміщених осіб стали Міжнародні спортивні ігри ІНКОПФ, що увійшли в історію під назвою Олімпіада ДіПі. Зазначена проблема потребує окремого дослідження, що й зумовлює актуальність розвідки.

Тема знайшла часткове висвітлення у працях О. Вацеби, В. Гінди, М. Гуменюка, Ю. Козія. Основу джерельної бази становлять матеріали періодики та спогади учасників подій. Автор ставить за мету з'ясувати мету проведення Олімпіади ДіПі у повоєнній Західній Німеччині, визначити, яких успіхів на ній досягли українські спортсмени.

Після поразки у 1921 р. національно-визвольних змагань Україна втратила незалежність й більша її частина опинилася у складі СРСР. Відповідно українські спортсмени, як зауважує Методій Борецький, не мали можливості «виступати під своїм іменем, українським національним прапором», не мали можливості чути національний український гімн «у світових олімпійських змаганнях»¹. Однак не маючи можливості реалізувати зазначене вище в Україні, українці поза її межами знайшли спосіб «виявити себе національно у своїх власних середовищах»².

Перший спортивний крок у напрямі «збереження національної ідентичності українців за кордоном»³ було зроблено в олімпійський 1936 р. Справа в тому, що у серпні 1936 р. у Берліні відбулися XI Олімпійські ігри. Українці зі згаданих вище причин не могли взяти у них участь. Однак у вересні вони провели у США власну спортивну олімпіаду. У місті Філадельфія, що розташовується на східному узбережжі США у штаті Пенсильванія, емігранти провели Першу українську спортивну олімпіаду, що отримала неофіційну назву «Перші українські всенародні ігрища». У спортивному заході взяли участь понад 300 українських спортсменів переважно із США та канадського міста Торонто⁴. Опікувалися проведенням Олімпіади українсько-американські організації Філадельфії спільно з Українською католицькою лігою. Найкраще під час олімпійських

¹ Гуменюк, М. (2014). Традиції української фізичної культури, спорту та діаспори. *Обрії*, 1, 18.

² Гуменюк, М. (2014). Традиції української фізичної культури, спорту та діаспори. *Обрії*, 1, 18.

³ Вацеба, О., Козій, Ю. (2001). Олімпійська ідея в спортивному русі української діаспори США і Канади. *Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту*, 10. Харків: XXIII, 26.

⁴ Вацеба, О., Козій, Ю. (2001). Олімпійська ідея в спортивному русі української діаспори США і Канади. *Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту*, 10. Харків: XXIII, 26.

змагань серед українських спортсменів зарекомендувала себе Ганна Лебо, яка виступала у легкій атлетиці. На думку, сучасних дослідників Оксани Вацеби та Юрія Козія, Олімпіада у Філадельфії стала першими спортивними змаганнями, які «пропагували головну олімпійську ідею й разом з тим маніфестували бажання українців виступати на світових міжнародних змаганнях як вільна державна нація, під своїм власним національним прапором»¹.

Започатковане у США проведення української спортивної олімпіади продовжили через 12 років переміщені українці Західної Німеччини. У липні – серпні 1948 р. у столиці Великої Британії відбулися XIV Олімпійські ігри, які окрім досягнень у галузі спорту, мали «величезне значення в зміцненні дружби між окремими народами»². Українці, як бездержавний народ, не мали права брати у них участь. Однак, маніфестуючи своє бажання виступати на міжнародних спортивних змаганнях від імені України, з ініціативи переміщених українців протягом червня – листопада 1948 р. у Західній Німеччині було проведено Олімпіаду ДіПі. Сучасник подій футболіст Микола Дейчаківський зауважував: «Вона [Олімпіада ДіПі. – О.П.] не була, як конкурентійна імпреза для офіційної XIV Олімпіади, але як доказ нашого розуміння і співзвучності цієї великої ідеї у всіх тих, хто в умовах післявоєнного забріханого світу не мали змоги стати в Лондоні поруч інших державних народів»³.

Організаторами Олімпіади ДіПі виступили спортивна секція Міжнародного комітету політичних втікачів (ІНКОПФ) та Рада фізичної культури (РФК), яку на той час очолював магістр фізкультури Іван Красник. Почесним президентом Олімпіади ДіПі став директор ПРО американської зони окупації Німеччини пан Едвардс⁴. У своєму зверненні до української громади на еміграції РФК зазначала: «Вам, синам поневоленого народу разом із молоддю інших поневолених народів не дано чести змагатись за олімпійські ідеали. Не дано змоги зміряти сили з Вашими однолітками, синами державних народів. [...] Стаєте на старті, щоб репрезентувати не лише самих себе, не лише Ваші особисті вартості. На Вас покладено обов'язок репрезентувати цілу українську еміграцію. На Вас покладено почесний обов'язок закріпити за українською еміграцією те добре ім'я, яким уся наша нація втішається в цілому світі, зафіксувати в пам'яті світу ім'я України, як народу, що стоїть від довгих років у кривавому змаганні з окупантом. Ви мусите своєю поставою вказати на цю велику єдність, що зв'язує нас усіх в одне могутнє, в одну націю, що не жаліючи крові і життя своїх найкращих синів бореться за найвищий свій лавр, лавр волі»⁵.

Найбільш проблемним організаційним питанням під час підготовки та проведення змагань було фінансове. Частину коштів надавала ЦПУЕ, частину виручали від продажу квитків на змагання, частину складали пожертви української громади. Так, Р. Смук власними коштами забезпечив запис на платівку національного гімну українців⁶. Кошти були потрібні для організації тренувальних таборів, придбання квитків для переїзду спортсменів та утримування їх під час змагань та ін.

Нестача фінансування позначилася і на якості харчування спортсменів. У цьому питанні теж не обійшлося без благодійництва. Наприклад, згадуваний Р. Смук надав 50 фунтів смальцю, а харчові референти ансбахської округи (до якої належали табори у містах Ансбах, Вайссенбург, Дінкельсбюль, Ерлянген, Нюрнберг, Райтерсайх і Роттенбург) добровільно «оподаткувалися» заощадженими продуктами харчування, які надали для харчування легкоатлетів у Нюрнберзі⁷. Як наслідок газета «Час» повідомляла, що учасники легкоатлетичних змагань отримуватимуть спеціальне харчування у 3,2 тис. калорій⁸ на особу, при цьому слід врахувати, що у ДіПі таборах раціон харчування становив 2 – 2,5 тис. калорій⁹.

¹ Вацеба, О., Козій, Ю. (2001). Олімпійська ідея в спортивному русі української діаспори США і Канади. *Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту*, 10. Харків: XXIII, 27.

² *Українські вісті*, Новий Ульм, 1948, 22 вересня, Ч. 77, 4.

³ Дейчаківський, М. (1997). *На визвольних стежках Європи. Спогади зв'язкового ОУН. Футбольні спогади Мука*. Київ: МП «Юніверс». <<http://exlibris.org.ua/muk/r03-p2.html>> (2017, Квітень, 17).

⁴ *Час*, Нюрнберг (1948), 30 травня, 22, 12.

⁵ *Час*, Нюрнберг (1948), 20 червня, 25, 12.

⁶ *Час*, Нюрнберг (1948), 15 серпня, 33, 10.

⁷ *Час*, Нюрнберг (1948), 15 серпня, 33, 10.

⁸ *Час*, Нюрнберг (1948), 1 серпня, 31, 6.

⁹ Маруняк, В. (1985). Українська еміграція в Німеччині і Австрії по другій світовій війні. Мюнхен: Академічне видавництво д-ра Петра Беляя. *Т. 1: Роки 1945 – 1951*, 139.

Переборюючи фінансову скруту організатори змагань навіть випустили спеціальні «олімпійські» листівку та марку¹, які сьогодні стали філателістичними раритетами.

Народи, що брали участь в Олімпіаді ДіПі призначалися відповідальними за проведення тих чи інших змагань. Це означало, що на громаду покладалися фінансові витрати, забезпечення проживання та харчування усіх учасників та ін. Наприклад, литовці приймали змагання із баскетболу, поляки – з боксу та настільного тенісу чоловічих команд, а українці – настільного тенісу команд жіночих². Загалом змагання проводилися у різних містах Німеччини, наприклад, у Міттенвальді, Авгсбурзі та Нюрнберзі.

У змаганнях взяли участь представники не усіх національних груп ДіПі, а лише естонці, латвійці, литовці, поляки, словаки, словенці, угорці, українці та чехи. Загалом, як писала тодішня преса, в Олімпіаді ДіПі взяло участь понад 100 спортсменів³. Щодо інших, то одні не могли похвалитися добре розвиненими спортивними секціями та товариствами, другі мали проблеми із фінансуванням, особливо у зв'язку з проведенням фінансової реформи⁴, треті – не брали участі з політичних міркувань. До останніх належать переміщені росіяни, які, як зазначає сучасний історик Володимир Гінда, стоячи на позиціях «єдиної і неділимої Росії», з самого початку відмовилися від участі у змаганнях. «Проте в ході ігор вимагали включити їх до змагань, ймовірно, прагнучи довести свою перевагу в спорті над українцями, прибалтійськими народностями, які тут представляли не радянські республіки, а «буржуазно-націоналістичні кола» України, Латвії, Литви, Естонії»⁵.

Відкриття Олімпіади ДіПі та змагань з певного виду спорту відбувалося в урочистій атмосфері. На флагштоках майоріли національні прапори учасників змагань, окремо розташовувалися герби, стадіони і таборові зали, де відбувалися Ігри, було рясно прикрашені зеленню, що усе разом створювало святковий настрій. Одна за одною під звуки оркестри та слова національних гімнів, що лунали з мегафонів, виходили команди, очільники яких тримали у руках національний прапор.

Трибуни були переповнені уболівальниками та глядачами. Серед них можна було побачити представників ПРО, американських військових, представників комітетів переміщених осіб різних національностей, а також українську, американську та німецьку пресу⁶. Найбільша кількість уболівальників була присутня, очевидно, на футбольних турнірах. На деякі з матчів переміщені українці, як зазначає історик Володимир Гінда, долали відстань у понад 300 км⁷, щоб підтримати українську збірну. Якщо змагання відбувалися кілька днів поспіль, то уболівальники мали подбати про нічліг, оскільки організатори Олімпіади ДіПі резервували місця у таборах переміщених осіб лише для спортсменів⁸.

Відкриваючи Олімпіаду ДіПі на спортивному стадіоні у Нюрнберзі у серпні 1948 р., де відбулися змагання з легкої атлетики, голова Міжнародного комітету політичних втікачів Голлі, звертаючись до спортсменів, зазначив: «Радію, бачачи вас по тяжких роках війни та трирічному вичікуванні кращого завтра, проте непригноблених як фізично, так і духовно. Ви готуєте себе до майбутніх завдань. Ми мали в серці жаль, що наші спортсменів ДП не мали змоги взяти участі в світовій олімпіаді в Лондоні. Наше спортове свято має бути великою маніфестацією приязного співжиття наших народів, як рівнож порозуміння з усіма народами. Воно повинно створити на майбутнє вічний мир між нашими народами в правдиво спортовому дусі»⁹.

Змагання на Олімпіаді ДіПі проводилися з волейболу, футболу, боксу, легкої атлетики, настільного тенісу, баскетболу та шахів.

Відкрили Олімпіаду ДіПі змагання з волейболу, у яких взяли участь команди латвійців поляків та українців. Волейбол був одним із найпоширеніших серед переміщених українців видом спорту. Тому й не дивно, що чоловіча команда у складі М. Барановського, Омеляна Бучацького,

¹ *Час, Нюрнберг* (1948), 13 червня, 24, 12.

² *Час, Нюрнберг* (1948), 13 червня, 24, 12.

³ *Українські вісті, Новий Ульм* (1948), 8 вересня, 73, 4.

⁴ Брокгауз (2010). *Історія Німеччини у світлинах*. Київ: Юніверс, 341-342.

⁵ Гінда, В. (2012). *Український спорт під нацистською свастикою (1941 – 1944 рр.)*. Житомир: Рута, 370.

⁶ *Українські вісті* (1948), *Новий Ульм*, 15 вересня, 75, 4.

⁷ Гінда, В. (2012). *Український спорт під нацистською свастикою (1941 – 1944 рр.)*. Житомир: Рута, 374.

⁸ *Час, Нюрнберг* (1948), 13 червня, 24, 12.

⁹ *Українські вісті* (1948), *Новий Ульм*, 15 вересня, 75, 4.

Леоніда Вербицького, Миколи Гнатова, М. Левицького, Євгена Обухівського, Теодора Ступницького здобула перше місце. Латвійці посіли друге, а поляки – третє місце. Таким чином, волейболісти принесли переміщенням українцям перше «олімпійське» золото.

У липні 1948 р. відбулися змагання з баскетболу. У них взяли участь команди литовців, латвійців, естонців та українців. До складу двох українських команд входили Омелян Бучацький, Гладкий, Микитин, Трухлий і Шостак; Ігор Білинський, Кульчицький, Павлюк, Плюйко та Роговський. Спортивні журналісти виділяли Ігоря Білинського, Павлюка, Трухлого та Шостака, зазначаючи, що вони «мають потрібну швидкість і техніку, хоч брак їм рутини»¹. У підсумку золото здобули литовці, які, до слова, перед Олімпіадою ДіПі повернулися із турне по Франції, де виграли майже всі змагання²; срібло – латвійці, бронзу – естонці, а українці посіли четверте місце.

15 серпня 1948 р. в Авгсбурзі проходили змагання із настільного тенісу. Учасників було небагато – лише жіночі команди українців і литовців. Українців представляли Ірина Дубас, Олена Корсунь та Ірина Строконь, а литовців – Жіботіте, Карпавічіюте та Рутеліоніс³. На цей раз Фортуна була не на боці української команди, яка поступилася суперницям. Власне литовська команда своєю перемогою має завдячувати Рутеліоніс.

28 – 29 серпня 1948 р. у Нюрнберзі відбулися змагання з легкої атлетики. Кожна нація могла делегувати не більше двох спортсменів до кожної легкоатлетичної дисципліни⁴. Найкращі результати і відповідно найбільше медалей здобули латвійці, литовці та естонці. Найбільших спортивних успіхів здобули серед литовок Баранаскайтис і Рінгеберг, литовців – Адамквічіюс, Пузінаукас і Тендіс, естонців – Ервер, угорців – Гідаш⁵ та ін. Українці під керівництвом Мирослава Велигорського зі значним відривом від трійки лідерів посіли четверте місце, на п'ятому місці опинилися угорці.

Українці делегували на змагання чоловічу і жіночу команди. Напередодні змагань очільник РФК Іван Красник в інтерв'ю кореспонденту нюрнберзької газети «Час», характеризуючи шанси своїх команд на перемогу, зазначив: «Якщо наша рекордистка Ірина Варцаба дійде до своєї давньої форми, а Ірина Дубас зуміє втримати кондицію не тільки фізичну, а й психічну, і якщо жіноча штафета технічно опанує передачу палочок, то треба сподіватися, що жінки здобудуть більше точок, як чоловіки. Чоловіча репрезентація – старі рутиновані змагуни, які, однак, через свої професійні зайняття не мали можливості присвятити більше часу тренінгам та є досить виснажені»⁶. Прогноз Івана Красника справдився: жіноча команда досягла більших успіхів. Золоті медалі здобули в чоловічій естафеті 4x100 за «найкращий біг всієї Олімпіади»⁷ українці Роман Бойко, Юрій Купчинський, Роман Микитович і Євген Петрівський. Срібло вибороли на стометрівці Ірина Варцаба, в естафеті 4x60 – Ірина Варцаба, Ірина Дубас, Левицька та Ліщинська, у стрибках у висоту – Ірина Варцаба. У свою чергу бронзу отримала, зокрема на стометрівці Ліщинська⁸. Таким чином, скарбниця олімпійських нагород українців поповнилася однією золотою, трьома срібними та двома бронзовими медалями. Окрім того, спеціальна нагорода чекала на тричі срібну призерку Ірину Варцабу, спортсменка отримала тенісну ракетку і м'ячі⁹.

Нестандартна для Олімпіади ситуація склалася під час змагань із боксу. Українці Роман Барчук (середня вага), Зварич («вага мухи», тобто найлегша) і Йосип Хома (важка вага) отримали золоті медалі, не виходячи на ринг. Справа в тому, що інші спортсмени у згаданих вагових категоріях не прибули на змагання. Тому організатори оголосили, що розігрувати ці комплекти медалей не будуть¹⁰. У свою чергу Древницькому та Семенюку довелося змагатися з латвійськими боксерами, яким вони і поступилися, отримавши срібні медалі.

¹ *Час, Нюрнберг* (1948), 18 липня, 29, 6.

² *Час, Нюрнберг* (1948), 18 липня, 29, 6.

³ *Час, Нюрнберг* (1948), 22 серпня, 34, 10.

⁴ *Час, Нюрнберг* (1948), 1 серпня, 31, 6.

⁵ *Українські вісті* (1948), *Новий Ульм*, 8 вересня, 73, 4.

⁶ *Час, Нюрнберг* (1948), 29 серпня, 35, 10.

⁷ *Промінь, Зальцбург* (1948), 8 вересня, 23, 4.

⁸ Гінда, В. (2012). *Український спорт під нацистською свастикою (1941 – 1944 рр.)*. Житомир: Рута, 373.

⁹ *Українські вісті* (1948), *Новий Ульм*, 15 вересня, 75, 4.

¹⁰ Гінда, В. (2012). *Український спорт під нацистською свастикою (1941 – 1944 рр.)*. Житомир: Рута, 373-374.

Справжній триумф на Олімпіаді ДіПі чекав на українських футболістів. У змаганнях взяли участь команди литовців, поляків, угорців, українців та югославів¹. Футболіст Микола Дейчаківський згадував, що «вершком і найбільшою честю для всіх українських футболістів була участь в репрезентації України в олімпійських ігрищах ДП»². Тож за українську команду на Олімпіаді ДіПі виступали Арндт, Омелян Банах, Бойцун, В. Галюка, В. Герасим, Андрій Горський, Микола Дейчаківський, Володимир Закалюжний, Микола Касіян, Кметь, Володимир Кобзар, Юзько Кравченко, Богдан Кутний, Богдан Куцан, Степан Лютак, Ростислав Маркевич, Іван Медведчук, Іван Мікльош, Богдан Савка, Любко Стасюк та Станіслав Ходань³. Тренером української збірної став Володимир Кобзар, який ще на Батьківщині успішно виступав за клуби «Русь» (Ужгород) та «Україна» (Львів) та позитивно зарекомендував себе у Західній Німеччині, граючи за «Січ» (Регенсбург). Тренувалися, як писав у спогадах футболіст Микола Касіян, українські футболісти у таборі Гангоферзідлунг у Регенсбурзі⁴.

Українська збірна змагалася зі збірними югославців, угорців, поляків і литовців. Результати змагань були наступними: Україна – Югославія – 5:1, Україна – Угорщина – 5:1, Україна – Польща – 1:1 і Україна – Литва – 4:4. Сучасник подій Микола Касіян зазначав, що «оскільки українська, польська й литовська дружини втратили по два очки, то турнірний комітет «ДП Олімпіади» призначив додаткові ігри, що мали остаточно вирішити долю золотих медалей»⁵. Тож 12-14 листопада на стадіоні Гохшувльплац у Мюнхені відбувся вирішальний турнір. Українська збірна із рахунком 5:1 обіграла поляків і литовців й здобула звання чемпіона⁶. Таким чином, перемогу українських футболістів на Олімпіаді ДіПі справді можна назвати триумфом, оскільки їм довелося грати з командами Польщі, Угорщини та Югославії – не останніх футбольних держав того часу⁷.

Своєю перемогою українські футболісти мають почасти завдячувати і дванадцятому гравцю. Мабуть, найбільше уболівальників знаходилося на трибунах під час футбольних матчів. Один із тогочасних журналістів наголошував: «Вже від ранку в таборі Сомме-Касерне незвичайний рух. На головній таборовий майдан щохвили в'їжджає вантажне авто, а з нього вискакують численні молоді, а то й старші симпатики спорту, а зокрема, копаного м'яча. Для прикладу, 10 авт з Регенсбургу, 9 з Міттенвальду, авто з Цуффенгавзену, Пфорцгайму і т. д. – це надто вимовний доказ незвичайного зацікавлення змаганнями, коли взяти під увагу сучасний брак гроша серед таборян»⁸.

У підсумку українські спортсмени завоювали на Олімпіаді ДіПі 1948 р. шість золотих, чотири срібні і дві бронзові медалі. Деяким спортсменам Олімпіада ДіПі дала поштовх у їхній подальшій кар'єрі. Так, Богдана Куцана запросили грати за престижну німецьку футбольну команду «Штутгарт»⁹ (нім. *Verein für Bewegungsspiele Stuttgart*). На думку українського закордонного історика Володимира Маруняка, Олімпіаді ДіПі стала на той час «найбільшим міжнародним успіхом українських спортсменів»¹⁰.

Отже, у 1948 р. у Західній Німеччині з ініціативи переміщених українців відбулася Олімпіада ДіПі. Вона не була альтернативою Олімпійським іграм у Лондоні. Учасники Олімпіади ДіПі за умов примусової репатріації до СРСР прагнули привернути увагу світової громадськості до проблеми переміщених осіб і створити позитивний імідж своєї громади в очах західних політиків і пересічних громадян. Можемо ствердити, що їм це вдалося.

¹ Дейчаківський, М. (1997). *На визвольних стежках Європи. Спогади зв'язкового ОУН. Футбольні спогади Мука*. Київ: МП «Юніверс». <<http://exlibris.org.ua/muk/r03-p2.html>> (2017, Квітень, 17).

² Дейчаківський, М. (1997). *На визвольних стежках Європи. Спогади зв'язкового ОУН. Футбольні спогади Мука*. Київ: МП «Юніверс». <<http://exlibris.org.ua/muk/r03-p2.html>> (2017, Квітень, 17).

³ Гінда, В. (2012). *Український спорт під нацистською свастикою (1941 – 1944 рр.)*. Житомир: Рута, 376.

⁴ Касіян, М. 65 років тому! *Міст Online. Тижневик для українців всього світу*. <<http://meest-online.com/history/as-it-was/65-rokiv-tomu/>> (2017, Квітень, 17).

⁵ Касіян, М. 65 років тому! *Міст Online. Тижневик для українців всього світу*. <<http://meest-online.com/history/as-it-was/65-rokiv-tomu/>> (2017, Квітень, 17).

⁶ *Українські вісті* (1948), *Новий Ульм*, 21 листопада, 94, 4.

⁷ Гінда, В. (2012). *Український спорт під нацистською свастикою (1941 – 1944 рр.)*. Житомир: Рута, 374.

⁸ *Час, Нюрнберг* (1948), 25 липня, 30, 8.

⁹ *Час, Нюрнберг* (1948), 24 жовтня, 43, 10.

¹⁰ Маруняк, В. (1985). Українська еміграція в Німеччині і Австрії по другій світовій війні. Мюнхен: Академічне видавництво д-ра Петра Белея. *Т. 1: Роки 1945 – 1951*, 286.

Перспективами подальших досліджень у цьому напрямі може бути аналіз діяльності українських спортивних товариств повоєнної Західної Німеччини.

References:

1. Brokhauz (2010). *Istoriia Nimechchyny u svitlynakh* [German History in photographs]. Kyiv: Yunivers, 2010, 568 [in Ukrainian].
2. Vatsaba, O., Kozii, Y. (2001). Olimpiiska ideia v sportyvnomu rusi ukrainiskoi diaspory SShA i Kanady [Olympic idea in the sports movement of Ukrainian diaspora in the US and Canada]. *Pedahohika, psykholohiia ta medyko-biologichni problemy fizychnoho vykhovannia i sportu* [Pedagogy, psychology and medical-biological problems of physical training and sports]. Kharkiv: *XXIII, no 10*, 25-29 [in Ukrainian].
3. Hinda, V. (2012). *Ukrainskyi sport pid natsyystskoiu svastykoiu (1941 – 1944 rr.)* [Ukrainian sports under the Nazi swastika (1941 – 1944)]. Zhytomyr: Ruta, 500 [in Ukrainian].
4. Humeniuk, Mykhailo. (2014). Tradytsii ukrainiskoi fizychnoi kultury, sportu ta diaspory [Traditions of Ukrainian Physical Culture, Sport and the diaspora]. *Obrii* [Horizons], no 1, 15-19 [in Ukrainian].
5. Deichakivskiy, M. (1997). *Na vyzvolnykh stezhkakh Evropy. Spohady zviazkovoho OUN. Futbolni spohady Muka* [On the trails of the liberation of Europe. The memories of the OUN ligament. Football memories Muka]. Kyiv: MP «Junivers», 127. <<http://exlibris.org.ua/muk/r03-p2.html>> [in Ukrainian].
6. Kasiian, M. 65 rokiv tomu! [65 years ago!] *Mist Online. Tyzhnevyyk dlia ukrainsiv vsoho svitu* [Bridge Online. Ukrainian weekly for the whole world]. <<http://meest-online.com/history/as-it-was/65-rokiv-tomu/>> [in Ukrainian].
7. *Promin* [Beam], *Zaltsburh, 1948, 8 veresnia, Ch. 23*, 4 [in Ukrainian].
8. *Ukrainski visti* [Ukrainian news], *Novyi Ulm, 1948, 8 veresnia, Ch. 73*, 4 [in Ukrainian].
9. *Ukrainski visti* [Ukrainian news], *Novyi Ulm, 1948, 15 veresnia, Ch. 75*, 4 [in Ukrainian].
10. *Ukrainski visti* [Ukrainian news], *Novyi Ulm, 1948, 22 veresnia, Ch. 77*, 4 [in Ukrainian].
11. *Ukrainski visti* [Ukrainian news], *Novyi Ulm, 1948, 21 lystopada, Ch. 94*, 4 [in Ukrainian].
12. *Chas* [Time], *Niurnberh, 1948, 30 travnia, Ch. 22*, 12 [in Ukrainian].
13. *Chas* [Time], *Niurnberh, 1948, 13 chervnia, Ch. 24*, 12 [in Ukrainian].
14. *Chas* [Time], *Niurnberh, 1948, 20 chervnia, Ch. 25*, 12 [in Ukrainian].
15. *Chas* [Time], *Niurnberh, 1948, 18 lypnia, Ch. 29*, 6 [in Ukrainian].
16. *Chas* [Time], *Niurnberh, 1948, 25 lypnia, Ch. 30*, 8 [in Ukrainian].
17. *Chas* [Time], *Niurnberh, 1948, 1 serpnia, Ch. 31*, 6 [in Ukrainian].
18. *Chas* [Time], *Niurnberh, 1948, 15 serpnia, Ch. 33*, 10 [in Ukrainian].
19. *Chas* [Time], *Niurnberh, 1948, 22 serpnia, Ch. 34*, 10 [in Ukrainian].
20. *Chas* [Time], *Niurnberh, 1948, 29 serpnia, Ch. 35*, 10 [in Ukrainian].
21. *Chas* [Time], *Niurnberh, 1948, 24 zhovtnia, Ch. 43*, 10 [in Ukrainian].